

КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

THE CONCEPTUAL BASIS OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

УДК 338

Петрушко А.В.

здобувач

Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая**Petrushko Andrew**Academician Yuriy Bugay International
Scientific and Technical University

Розглянуто процес глобалізації, як світового процесу. Досліджено сучасні інтеграційні процеси у міжнародному середовищі, як факторами впливу на економічну безпеку та розвиток національної економіки. Виділено основні складові концептуальної основи забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації. Побудовано модель створення системи забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації. Визначено, що актуальність, обґрунтованість і складність проблеми економічної безпеки в умовах глобалізації передбачає поєднання емпіричного дослідження із застосуванням наукового потенціалу теорії, методології та інструментального забезпечення. Необхідно зазначити, що структурно-функціональні трансформації в системі економічних відносин у країні цілком закономірно дали потужний імпульс до розвитку національної економіки за всіма спектрами ринкових відносин.

Ключові слова: глобалізація, економічна безпека, процеси, національна економіка, трансформація, ринкові відносини.

Рассмотрен процесс глобализации, как мирового процесса. Исследованы современ-

ные интеграционные процессы в международной среде, как факторами влияния на экономическую безопасность и развитие национальной экономики. Выделены основные составляющие концептуальной основы обеспечения экономической безопасности национальной экономики в условиях глобализации. Построена модель создания системы обеспечения экономической безопасности национальной экономики в условиях глобализации. Определено, что актуальность, обоснованность и сложность проблемы экономической безопасности в условиях глобализации предполагает сочетание эмпирического исследования с применением научного потенциала теории, методологии и инструментального обеспечения. Необходимо отметить, что структурно-функциональные трансформации в системе экономических отношений в страны вполне закономерно дали мощный импульс к развитию национальной экономики по всем спектрам рыночных отношений.

Ключевые слова: глобализация, экономическая безопасность, процессы, национальная экономика, трансформация, рыночные отношения.

The urgency, validity and complexity of the problem of economic security in the context of globalization involves a combination of empirical research using the scientific potential of theory, methodology and tools. It should be noted that the structural and functional transformations in the system of economic relations in the country quite naturally gave a powerful impetus to the development of the national economy in all spectra of market relations. The main goal of this article is to analyze national security in the conditions of globalization. This study combines a new theoretical and methodological approach to understanding the conceptual basis for ensuring the economic security of the national economy in the conditions of globalization. Globalization is a process of dialectical interaction of national and global social processes, within which there is a gradual restriction of national features of social relations (and relevant human qualities) and their gradual subordination to the system of global relations, as well as laws and patterns of such interaction. Modern integration processes in the international environment are purposefully powerful and dynamic factors influencing economic security and development of the national economy. In the conditions of permanent transformational conditions and comprehensive strengthening of interdependence in the international investment and innovation space, unstable economic growth of macro indicators, constantly rising cost of energy resources, instability of the international financial system, environmental troubles and social challenges, complicate the national economy, on the economic security of the country. The subject of ensuring the economic security of the country in the context of globalization and transformation is a system of measures of state institutions for supportive, compensatory and regulatory activities aimed at protecting socio-economic interests and creating conditions for dynamic growth, development and efficient functioning of the national economy. As a result of the synthesis, the subject under study – the economic security of the national economy in the context of globalization – will appear as a whole, and the whole, according to the general theory of systems, is an interconnected set. The proposed conceptual framework for ensuring the economic security of the national economy in the context of globalization will provide an opportunity to predict, identify and assess potential threats and negative trends affecting the national economy and promote maximum protection against their impact, allow to develop and implement measures to prevent and organize negative consequences. The concept, in our opinion, is a purposeful system of sound views and phenomena in the macroeconomic space.

Key words: globalization, economic security, processes, national economy, transformation, market relations.

Постановка проблеми. Досить актуальним постає питання забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах посиленої інтеграції під впливом факторів глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика економічної безпеки активно досліджується у міжнародному середовищі та створений значний теоретичний базис для її подальшого теоретично-методологічного осмислення та формування методичного забезпечення.

Постановка завдання. Сучасний розвиток національної економіки вимагає перманентних та всебічних наукових досліджень, які здатні забезпечити економічну безпеку країни на всіх її струк-

турно-функціональних рівнях під впливом процесів глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація – це процес діалектичної взаємодії національних і глобальних суспільних процесів, в межах якого відбувається поступове обмеження національних особливостей суспільних відносин (і відповідних якостей людини) та їх поступове підпорядкування системі глобальних відносин, а також законів і закономірностей такої взаємодії, єдність якої забезпечується національними структурами [1].

Сучасні інтеграційні процеси у міжнародному середовищі постають цілеспрямовано потужними й динамічними факторами впливу на економічну

безпеку та розвиток національної економіки. У перманентних трансформаційних умовах та всебічного посилення взаємозалежності у міжнародному інвестиційно-інноваційному просторі, нестійкого економічного зростання макроіндикаторів, постійно зростаючої вартості енергоресурсів, нестабільність міжнародної фінансової системи, природоохоронні негаразди та соціальні виклики, ускладнюють національній економіці отримати потенційні вигоди від процесу інтеграції й глобалізації, що впливає на економічну безпеку країни.

Складовими концептуальної основи забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації є:

- мета забезпечення економічної безпеки;
- завдання кількісного та якісного спрямування;
- базові принципи;
- відповідні режими;
- функції регулювання;
- суб'єкти й об'єкти;
- інструментальне забезпечення;
- фактори впливу.

Концептуальна основа забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації візуалізована на рис. 1.

Предметом забезпечення економічної безпеки країни в умовах глобалізації та трансформації визначається система заходів державних інституцій для здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності, які спрямовані на захист

соціально-економічних інтересів і створення умов динамічного зростання, розвитку й ефективного функціонування національної економіки.

Результатом синтезу досліджуваній предмет – економічна безпека національної економіки в умовах глобалізації – постане як ціле, а ціле, у відповідності до загальної теорії систем, є взаємопов'язаною множиною.

Що стосується економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації необхідно уявити як взаємозалежну множину господарських відносин в межах загальної системи, яка організована за принципом ієрархії, де запропоновано підпорядкування одних структурних сегментів системи іншим. Об'єктивною властивістю будь-якої системи є її цілісність, тобто система не є простою сукупністю її сегментів або їх арифметичною сумою.

Тому, якісна визначеність системи залежить від міцності взаємодії та зчеплення її сегментних складових. Відмітимо, що якщо з відповідної системи виокремлюються (випадають) будь-які сегменти, то вона руйнується.

Наслідком цілісності системи є інтегративність, яка складає базовий аспект будь-якої системи: політичної, господарської, технологічної, економічної, соціальної, природоохоронної тощо. Інтегративність системи в абстрактній формі виражається в незвідності компонентів системи до їх суми, яка більше доданих. Тобто, система через взаємодію її сегментів створює додаткову продуктивну силу, яка

Рис. 1. Концептуальна основа забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації

більше продуктивної сили її взятих окремих сегментів. Позитивна динаміка соціально-економічної системи, яка характеризується об'єктивними натуральними, абсолютними та відносними індикаторами надає інформацію щодо її стійкості та безпеки з урахуванням впливу відповідних факторів.

Суб'єкти забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації визначені на рис. 2.

Створення системи забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації передбачає здійснення послідовно-упорядкованих процесів:

- розробка концепції;
- формування інституційної політики;
- виокремлення прикладних компонентів.

Модель створення системи забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації візуалізована на рис. 3.

Концепція (від лат. conceptio) – осягати, сприймати та представляє собою систему поглядів, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їхнього розуміння, тлумачення, основну ідею будь-якої теорії, головний задум, ідею чи план нового, оригінального розуміння [2].

Концепція, на наш погляд, це цілеспрямована система обґрунтованих поглядів та явищ у макро-економічному просторі. Тому будь-яка концепція спирається на: мету, завдання, принципи, інструменти, заходи, суб'єктів й об'єктів.

Основна мета концепції системи забезпечення економічної безпеки національної економіки – це

створення методологічного підґрунтя для формування інституційної політики формування та функціонування системи регулювання й управління економічною безпекою національної економіки в умовах глобалізації.

Принципами побудови концепції є:

гнучкість, комплексний підхід, безперервність, оперативність, повнота висвітлення, своєчасність.

– прогресивність – орієнтується на сучасні стратегічні наукові досягнення та практичні розробки щодо державного регулювання та управління в аспектах економічної безпеки;

– гнучкість – здатність системи економічної безпеки трансформуватися під впливом глобальних факторів;

– системність – взаємопов'язане та взаємодоповнює врахування факторів внутрішнього і зовнішнього середовища національної економіки;

– комплексність – системне дослідження макро-економічних процесів в контексті їх впливу на всі аспекти економічної діяльності в країні одночасно з урахуванням всіх можливостей системи забезпечення економічної безпеки національної економіки;

– безперервність – дослідження стану безпечності здійснюється безперервно;

– принцип біфуркації – врахування складних динамічних систем національної економіки з множинними альтернативними траєкторіями її розвитку, які змінюють напрямок руху в точках біфуркації або розгалуження, позначають поріг якісного перетворення об'єкта з урахуванням аспектів економічної безпеки;

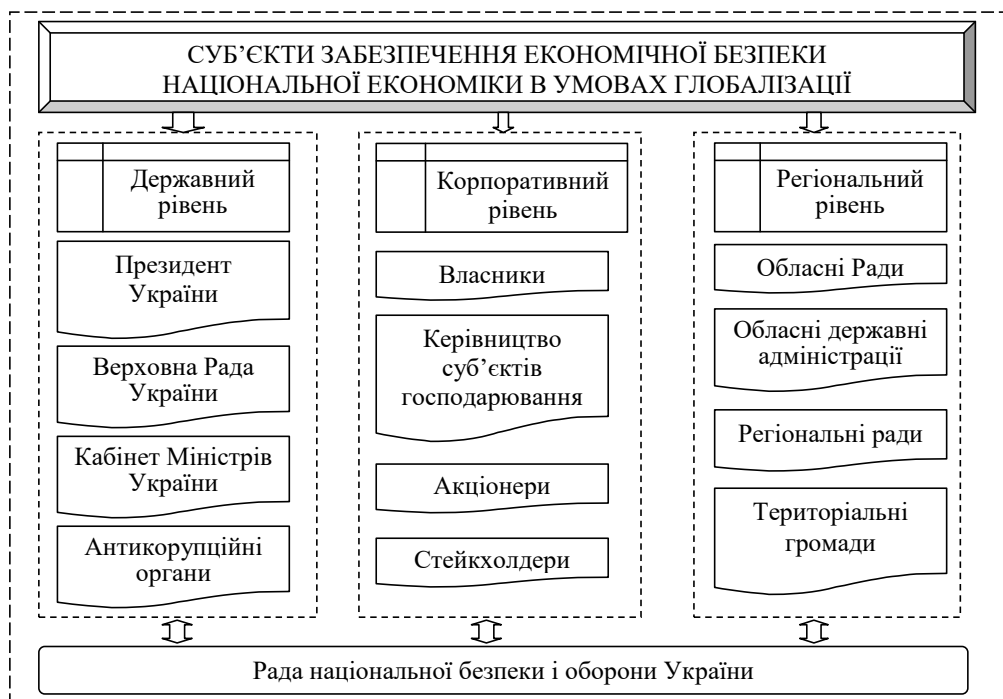

Рис. 2. Суб'єкти забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації

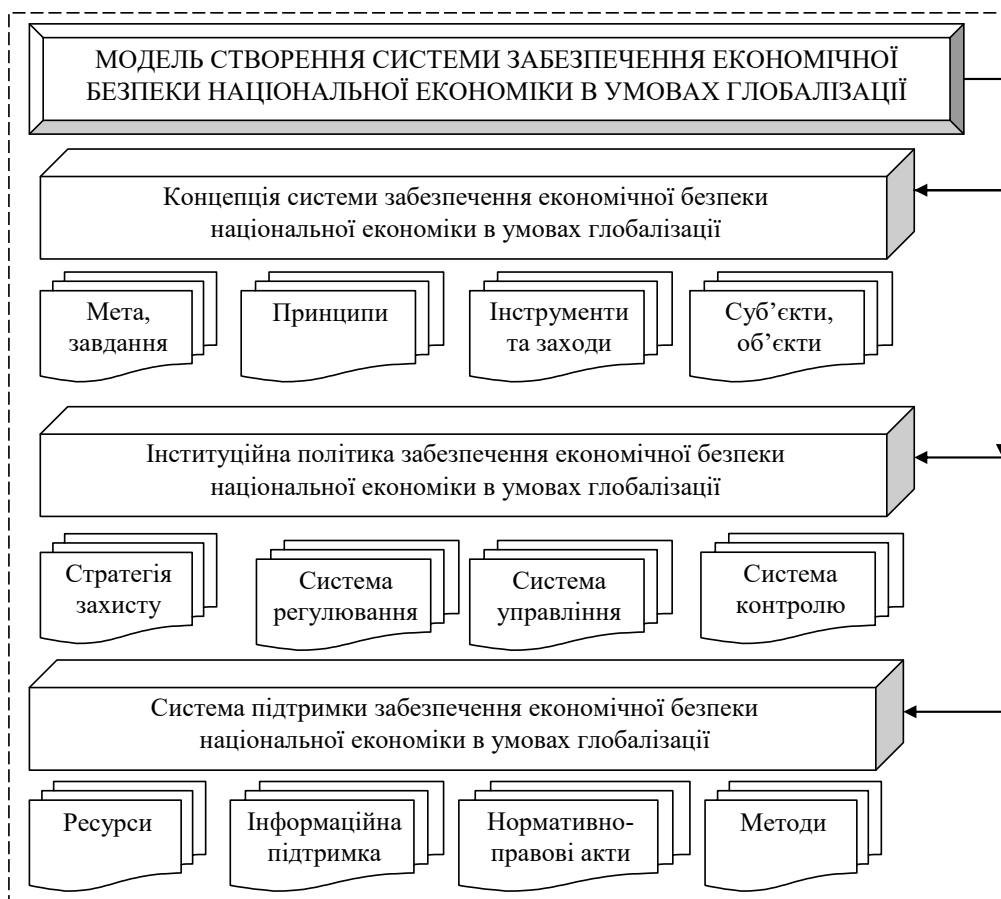

Рис. 3. Модель створення системи забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації

– оперативність – наявність в системі забезпечення економічної безпеки необхідного інструментарію для миттєвого, упередженого та своєчасного реагування на загрози макроекономічних процесів;

– синергії – збільшення ефективності заходів щодо посилення економічної безпеки в результаті інтеграції, злиття окремих сегментів в єдину систему за рахунок емерджентності;

– повнота висвітлення – обов'язкове висвітлення без винятку всіх ймовірних ризиків та реальних загроз, які пливають на національну економіку;

– своєчасність – здатність системи отримувати та обробляти обґрунтовану інформацію щодо факторів впливу на національну економіку, що у свою чергу забезпечує впровадження захисних заходів у встановлений час;

– безконфліктності мети синтезованих систем – мета окремих підсистем забезпечення економічної безпеки національної економіки не повинна вступати в конфлікт з загальною метою всієї системи;

– сходження від абстрактного до конкретного – система дослідження дійсності, що полягає у послідовному переході від абстрактних і однобічних уявлень про економічну безпеку національної економіки до усе більш конкретного їх відтворення в теоретико-методологічному мисленні;

– єдність історичного та логічного – досліджуючи історію розвитку національної економіки пізнаємо її об'єктивну логіку, а досліджуючи предмет логічно, реконструюємо його історію; історичний аспект національної економіки – минуле, тобто ключ до розуміння сучасного, дедуктивний підхід домінує над індуктивним; логічний аспект національної економіки – сучасне, тобто ключ до розуміння минулого, індуктивний підхід у ньому домінує над дедуктивним.

Безпека відноситься до розряду складних економічних категорій, та відображає взаємозв'язок і взаємозалежність в національній економічній системі країни, тому, дану систему треба характеризувати з різною ступенем абстракції відповідно до принципу сходження від абстрактного до конкретного. Спираючись на досягнення економічної теорії, нам представляється доцільним застосувати комплексний підхід до забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації.

Необхідно прятати, що у період кризи будь-яка система втрачає властивості інтегративності та ціле перестав бути більше суми його частин.

Нагадаємо, що наукова дисципліна тектологія (загальнонаукова організація науки) була розроблена вченим-економістом О. О. Богдановим.

Тектологія вивчає феномени холізму, емерджентності та системного розвитку. Тектологія як конструктивна наука поєднує елементи в функціональні одиниці на основі загальних законів організації. У термінах організаційної науки – тектології – інгрес є загальна форма ланцюгового зв'язку і дорівнює організації. Її протилежністю є дезінгресія або дезорганізація, ознакою яких є зменшення практичної суми активності самим способом їх поєднання. А воно стає мислимо тільки у такому вигляді, коли деякі їх частини стають опором для деяких інших частин [3].

Такою деякою частиною, яка здійснює відповідний опір, є споживання, яке обмежене платоспроможними потребами в макроекономічному середовищі. Опір в сфері споживання діє постійно та тільки поступово доходить до критичної маси, що виявляється через соціально-економічну кризу.

Нова глобальна економіка вимагає ґрунтовної теоретичної інтерпретації, тому що її характеристики не вкладаються в уявлення А. Смита, Дж. Кейнса та ін., які розглядали інтернаціональні процеси як національні процеси, що вийшли зі своїх кордонів, і не надавали їм того особливого значення, яке вони отримали у сучасних умовах розвитку міжнародної економіки.

У далекому минулому економіка зовнішньоекономічної діяльності не відривалася від свого національного ґрунту, міжнародні економічні відносини мали аспекти міждержавного спрямування та гарантували недоторканність суверенітету й забезпечення економічної безпеки. Зауважимо, що при міжнародному обміні діяв принцип взаємної вигоди для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Але, глобалізація створює не тільки міжнародні інтеграційні зовнішньоекономічні зв'язки, а також несе відповідну загрозу суверенітету держави та її національної безпеки, якщо її розглядати в аспекті діяльності транснаціональних корпорацій, для яких будь-яка територія дорівнюється економічному простору для здійснення вільного руху належних їм товарів і капіталів.

На сьогоднішній день ядром глобальної економічної системи є п'ятсот транснаціональних корпорацій, які мають понад трьохсот тисяч філіалів за межами країн базування. Транснаціональні корпорації контролюють 60 % світового промислового виробництва, контролюють приблизно 80 % міжнародної торгівлі, 75 % патентів і ліцензій на інноваційні розробки.

Також необхідно зазначити, що транснаціональні корпорації не вважають себе обмеженими національним законодавством при вирішенні питань оптимізації використання ресурсів для отримання бажаних фінансово-економічних результатів. Таким чином, будь-яка країна з відкритою економікою не може формувати стратегію розвитку без урахування можливих рішень транснаціональних корпорацій.

Значна кількість транснаціональних корпорацій підтримує ідеологію економічного лібералізму та виступають за вільний рух капіталів, товарів, послуг в межах глобального економічного простору, але також вони використовують стратегічне планування та встановлюють ціни адміністративних шляхом замість врахування ринкового ціноутворення.

На початку двадцять першого століття відбулося різке зростання ролі фінансових ринків і їх впливу на поведінку реального капіталу у глобальному просторі. Предметом обговорення серед економістів-міжнародників стала так звана фінансова асиметрія міжнародного господарства, тобто відрив фінансів від реальної економіки, що негативно впливає на виробничу сферу.

Сучасна транснаціоналізація в міжнародному макроекономічному середовищі стала об'єктивним наслідком глобалізації та акумулювала в собі відповідні переваги та недоліки. Глобальна економіка спирається на транснаціональні корпорації, які перетворилися на потужних гравців господарювання. На превеликий жаль, корпоративна стратегія більшості даних корпорацій спрямована на максимізацію переваг, які вони отримуються на різних національних ринках. Транснаціоналізація формує низку загроз, особливо для країн, які постійно знаходяться під впливом трансформаційних процесів.

Висновки з проведеного дослідження. Запропонована концептуальна основа забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах глобалізації надасть можливість прогнозувати, своєчасно виявити й оцінити ймовірні загрози та негативні тенденції, які впливають на національну економіку та сприятиме максимально можливому захисту від їхнього впливу, дозволить розробити та оперативно реалізувати заходи щодо їх запобігання та ліквідації негативних наслідків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації: монографія. Херсон: Oldi-plus, 2017. 380 с.
2. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3256
3. Богданов А. А. Тектологія: Всеобщая организационная наука. В 2-х книгах. Москва, «Экономика», 1989.

REFERENCES:

1. Grigoriev G. S. Theoretical and methodological principles of state regulation of financial and economic processes in the context of globalization: a monograph. Kherson: Oldi-plus, 2017. 380 p.
2. Encyclopedia of modern Ukraine. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3256.
3. Bogdanov A. A. Tectology: General organizational science. In 2 books. Moscow, "Economy", 1989.